

Тӯҳфаи ҷавонон

Армуғони олимони ҷавон, (мақолаҳо доир
ба забон ва адабиёти тоҷик). Душанбе, «Дониш», 1966;
Армуғон, II (Масъалаҳои филологияи тоҷик).
Душанбе, «Дониш», 1971.

Дар ин ду маҷмӯа, ки зери таҳрири аъзо-корреспонденти АФ
РСС Тоҷикистон Муллоҷон Фозилов ба таъъ расидаанд, оид ба
масъалаҳои адабиётшиносӣ, фолклор, забоншиносӣ, шевашинносӣ
ва дигар соҳаҳои забону адабиёти тоҷик ҷамъ чилу як мақола ҷой
дода шудааст.

Дар мақолаҳои муҳаққиқони ҷавон Ҷ. Азизқулов, С. Воҳидов,
М. Ҷалилов, Х. Валихӯҷаева ва дигарон баъзе лаҳзаҳои таърихи
адабиёти тоинқилобии тоҷик мавриди омӯзиш қарор ёфтаанд, ки аз
ин ҷумла асари Ҷ. Азизқулов - «Муносибати «Синдбоднома»-и
Заҳирӣ бо адабиёти Рӯдакӣ» (1,53-60)¹ сазовори таваҷҷуҳи
махсусест, зеро он ҷӣ аз нуктаи назари қимату бозёфтҳои илмӣ ва
ҷӣ аз ҷиҳати тариқи ҳалли илмӣ ва хулосабарориҳо сазовори
таъриф мебошад.

Аммо ҷунин мақсади муайян, роҳу равиши қатъӣ ва хулосаҳои
асосноки илмӣ, мутаассифона, на дар ҳамаи мақолаҳо мушоҳида
мешавад. Масалан, М. Ҷалилова дар мақолаи худ «Чанд сухан доир
ба Парӣ ва ашъори ӯ» (1,91-97) оид ба ҳаёт ва осори шоири нисбатан
кам омӯхташудаи асри XIX Парии Ҳисорӣ баъзе маълумотҳои тоза
оварда бошад ҳам, хусусиятҳои ғоявӣ ва бадеӣ-эстетикӣ мероси
шоирро муайян накардааст. Баъзан дар навиштаҳои Ҷалилова бо
ҳам номувофиқатии афкор мушоҳида мешавад. Ҷунонҷӣ ӯ

¹ Рақами аввал шумораи «Армуғон» ва рақамҳои сонӣ саҳифаи онро ифода менамоянд.

навиштааст: «Шоир дар санъатҳои шеърӣ маҳорати баланди худро нишон додааст» (1,95). Вале баъд муаллифи мақола аз ин баҳои худ бармегардад.. «Аммо он санъатҳои шеърӣ, ки дар эҷодиёти Парӣ дида мешавад, чизи нав набуда, балки такрори санъатҳои мебошад, ва классикони мо дар эҷодиёташон ба кор бурдаанд».

Дар мақолаҳои рафиқон Субҳон Давронов «Рубоӣҳои Лоҳутӣ ва фарқи ин ду шакли жанрӣ» (1,116-123) ва И. Ҳидоятӣ «Асириддини Ахсикатӣ ва хусусиятҳои услубӣ бадеии ашъори ӯ» (2,244-258) масъалаҳои ҷудогонаи таърихи адабиёт марбут бо тарафҳои назарии он ба миён гузошта шудаанд. Рафиқ Давронов ба масъалаи шабоҳат ва тафовути ду жанри хеле машҳури лирикӣ (дар асоси осори устод Лоҳутӣ) даст задааст ва муваффақият ҳам ба даст овардааст. Бояд қайд кард, ки аксари муҳаққиқон чӣ дар давраҳои гузашта ва чӣ дар замони ҳозира дубайтӣ ва рубоиро омехта мекунанд, онҳоро як жанр мепиндоранд; ва онҳое ҳам ки ин жанрҳоро ба жанри мустақил мансуб медонанд, тафовутро танҳо дар шакл мебинанд, вале С. Давронов барои нишон додани хусусиятҳои мундариҷавии ин жанрҳо кӯшиш кардааст.

Худуди мавзӯи интихобкардаи И. Ҳидоятӣ хеле васеъ мебошад, зеро дар як мақолаи хурд дар бораи Асириддини Ахсикатӣ, осори ӯ ва хусусиятҳои бадеӣ услубӣ он маълумоти кофӣ додан аз имкон берун аст. Аз ҳамин сабаб, муҳаққиқи ҷавон саргаранг шуда, тарғиб ва низоми муайянеро дар мақола риоя накардааст. Як камбудии ҷиддии мақолаи Ҳидоятӣ аз он иборат аст, ки ӯ санъатҳои бадеиро ҳамчун як унсури шаклӣ омӯхта, ба мавқеи онҳо дар мазмуну мундариҷаи асар, ғояву мавзӯ ва образҳои шеърӣ кам эътибор додааст, ки ин, дар навбати худ боиси камбудии дигаре – такрори фикр гардидааст. Чунончӣ, шоир «санъати талмехро хеле зиёд кор мефармояд», мутародифотро «ба таври васеъ истеъмол намудааст», «зарбулмасалу мақолҳои

халқиро хеле зиёд ба кор бурдааст», санъати маҷоз «дар ашъори ӯ хеле зиёд кор фармуда шудааст, истиора «ниҳоят бисёр дида мешавад», санъати муболиға хеле фаровон истеъмол карда шудааст ё худ: «Асириддин дар асарҳои худ - аз санъати суҳан... хеле моҳирона истифода бурдааст, «дар кор фармудани санъати суҳан низ маҳорат нишон медиҳад», «аз санъати тазод ва муқобила моҳирона истифода бурдааст», «санъати гуногуни ташбеҳро моҳирона кор фармудааст», ташхисро «устокорона кор фармудааст», «барои шарманда сохтани муҳолифонаш ба рақибонаш санъати таъриро низ хеле хуб ва зиёд ба кор бурдааст», «барои шарманда сохтани муҳолифонаш ва ҳокимони замон бо маҳорати хеле аҷиб санъати кинояро кор фармудааст» ва амсоли инҳо.

Дар мақолаи И. Ҳидоятӣ инчунин шарҳу эзоҳу далелҳо қисман бо мақсад мувофиқат намекунанд, ки инро дар порчаҳои манзуми барои ташхис, суолу ҷавоб, таъриз овардашуда пай бурдан мумкин аст.

Дар силсилаи мақолаҳои адабиётшиносӣ масъалаи равобити адабӣ мавқеи босазоеро ишғол менамояд. Мақолаҳои Ч. Сертсвадзе, Т. Шаҳобов, Валӣ Самад ва дигарон гувоҳӣ медиҳанд, ки муаллифони онҳо ба таҳқиқи масъалаҳои хеле муҳим машғуланд ва дар равшан намудани равобити адабии халқҳо кӯшиш доранд.

Қайд кардан лозим аст, ки аз ин миён мақолаи Валӣ Самад «Равобити адабӣ ҳақиқатро мепарварад» (2,230-243) дар асоси далелу хулосаҳои эътимоднок ва тарзи шавқовар навишта шудааст. Соли 1940 профессор С. Саидзода ду ғазалро бидуни таҳқиқи ҷиддӣ ба Мирзо Шафеи Ганҷавӣ ва Қурбонхони Фитрат мансуб дониста, ба таъъ расонд ва чанд хулосаи беасос бароварда буд. Ин «тадқиқот»-и проф. Саидзода бе ҳеҷ асоси илмӣ ва таҳқиқи иловагӣ ба адабиёти илмӣ ва оммавӣ дохил гардид. Ҳар се ғазали ба Мирзо Шафеи Ганҷавӣ нисбат додаи проф. А. Саидзода маҳсули қалами Қорӣ

Раҳматулло Возеҳи Бухорой мебошад, ки инро Валӣ Самад дуруст исбот кардааст. Қобили қайд аст, ки муҳаққиқи ҷавон дар баробари ҳалли ин гиреҳи хурди илмӣ хеле масъалаҳои дигарро низ аз қобили таъсири ин ду адабиёт ба ҳамдигар санчидааст.

Мавзӯи мақолаи Темур Шаҳобов «Анъанаи зуллисонайн дар адабиёти тоҷик» (2,216-229) хеле муҳим аст. Вале бояд қайд намуд, ки ин матлабро дар ин мақола санчидан ба муаллиф гаронӣ кардааст. Бинобар ин, Шаҳобов суҳанро аз шоирони дузабонаи асрҳои VIII-IX сар карда, бо мулоҳизаҳои сар-сарӣ доир ба ҳар асру давр ба Айниву Зуфархони Ҷавҳарӣ расидааст. Азбаски доираи мавзӯ равшан нест, муаллиф материалҳои дастрасро амиқ насанчида, бидуни қайду истинод ба қалам додааст.

Роҷеъ ба тадқиқи осори лафзи халқ мақолаҳои Баҳром Шермуҳаммов, С. Маҳдиев, С. Норматов, Д. Обидов, М. Миркамолова ва дигарон чоп шудаанд, ки дар аксари ин мақолаҳо мавзӯҳо мӯъҷазу конкрет нестанд, ҳулосаҳо умумӣ ва сатҳиянд.

Қисми зиёди ҳар ду маҷмӯаи «Армуғон»-ро масъалаҳои синтаксис, морфологӣ, лексикография, лексикология, таърихи забон, шевашиносӣ ва амсоли инҳо ташил медиҳад. Аз ин гурӯҳ мақолаҳои Б. Сиёев - «Калимаи ғалча» (2,3-6), Х. Рауфов - «Рисолаи лексикӣ-грамматикии муқаддимаи «Фарҳанги Ҷаҳонگیرӣ» (1,39-58), С. Мирзоев - «Ибораҳои феъли замон бо пешояндҳои таркибии «дар вақти» ва «дар замони» (1,185-195), А. Отахонова - «Фарҳангнома»-и Ҳусайн Сафой (2,65-83) ва ҷанде дигар ҳам 13 ваҷҳи гузоришоти масъала ва тариқи ҳалли он, ҳам аз ҳайси дарбаргирии далелу материалҳо ва муҳокимарониҳо фарқ мекунанд ва ҳар яке дар соҳаи худ аҳамияти муайяне доранд.

Вале бо таассуф қайд кардан лозим меояд, ки қисми зиёди мақолаҳои марбут ба забон ноқис ва хоманд. Аз носоҳеҳӣ ва норавонии унвони баъзе мақолаҳо дар хонанда шубҳа пайдо мешавад, ки дар дохили он ҷӣ мазмуне ҷой гирифтааст. Масалан, ба

ҳеч вачҳ аз номи мақолаи М. Собирова «Мавқеи пешояндҳо дар таркиби ибора ва калимаҳои мураккаб» (Қайдҳои лексикографӣ оид ба пешоянди «аз» (2,92-106) матлаби муаллифро фаҳмидан мумкин нест. Ё худ, унвони мақолаи Х. Турсунова «Оид ба параллелҳо дар фразеология ва зарбулмасалҳои тоҷикӣ, ўзбекӣ (дар асоси «Қуллар - Ғуломон»-и С. Айни, (2,138-160) пой дар ҳавост. Устод Айни «Ғуломон» ном романи дорад, ки варианти ўзбекии он «Қуллар» мебошад, вале асаре бо номи «Қуллар - Ғуломон» доштани ӯ то кунун маълум нест. Ғайр аз ин дар ин мақола Турсунова ба маънои сухан, возеҳияти илмӣ ва мантиқии ҷумлаҳо эътибор надодааст.

Дар мақолаи мазкур на танҳо хатоҳои имлоиву услубӣ, балки нуқсонҳои илмӣ низ роҳ ёфтаанд. Муаллиф навиштааст: «Маълум аст, ки забони тоҷикӣ ба системаи забонҳои флективӣ дохил мешавад, забони ўзбекӣ бошад, битаом ба дигар системаи забонҳо, яъне ба системаи забонҳои агглютинативӣ мансуб аст». Турсунова ин ҷо бо камоли боварӣ («маълум аст, ки») забони тоҷикиро ба гурӯҳи забонҳои флективӣ дохил мекунад, ҳол он ки забони тоҷикӣ ба гурӯҳи забонҳои аналитикӣ дохил мебошад.

Дар ду китоби «Армуғон» ду мақолаи М. Юсуфова: - «Синонимикаи фразеологизмҳо» (дар асоси материали асарҳои С. Айни) (1,159-170) ва «Қайдҳои оид ба истемоли зарбулмасалу мақолҳо дар «Дохунда»-и С. Айни» (2,107-124) ба таърифи расидаанд. Қайд кардан зарур аст, ки фразеология яке аз соҳаҳои муҳимму шавқовар ва камомӯхташудаи филологияи тоҷик ҳисоб меёбад ва аз ин рӯ, ҳиммату ғайрати М. Юсуфова шоистаи таҳсин мебошад. Мақолаи аввали ӯ аз бисёр ҷиҳатҳо ҷолиби диққат аст. Аммо мақолаи дувуми муаллиф аз вачҳи масъалагузорӣ ва ҳалли он аз мақолаи аввал пасттар меистад.

Дар мақолаи охирин нуқсонҳои зиёди услубӣ дучор мешаванд. Гоҳо бо айби мусахҳахону муҳаррирони нашриёт ва гоҳе бо саҳлангории муаллиф ҷумлаҳои носоҳеҳ ва ғалат роҳ ёфтаанд.

Масалан, дар саҳ. 107 ҷумла нотамом мондааст ва саҳ. 108 бошад, аз нисфи ҷумлаи дигар оғоз меёбад: зоҳиран, саҳифае афтидааст, ки дар натиҷа, ба равиши мазмун халали ҷиддие расидааст.

Оид ба масъалаҳои забон дар маҷмӯаҳои «Армуғон» ду мақолаи номзади илмҳои филологӣ Х. Юсуфов ҷой дода шудааст, ки яке «Шарҳи баъзе калимаҳои архаистии таърихӣ дар асарҳои С. Айни» (1,196-201) ном дошта, дигараш «Калимаҳои русию интернационалистӣ дар осори С. Айни» (II,43-53) мебошад. Ҳеҷ ҷои шубҳа нест, ки мавзӯҳои интихобкардаи рафиқ Х. Юсуфов актуалӣ ва пурфоида буда, ҳалли дурусти онҳо, барои инкишофи ин соҳаи забоншиносӣ ва кушоиши сирри маҳорат, умуман лабораторияи эҷодии нависанда кӯмак мерасонанд. Аммо муаллиф дар тадқиқот роҳи осонро пеш гирифтааст. Ў аз асарҳои устод Айни «Трактор», «Москва», «Берлин», «Ленинград» барин калимаҳоро, ки ба забони тоҷикӣ ба воситаи забони русӣ дохил шудаанд, қисман дар матн ва гоҳе бидуни он номбар кардааст. Бояд гуфт, ки муаллифи мақола мавқеъ ва зарурати истеъмоли калимаю таъбирҳои русӣ-интернационалиро дар асарҳои нависанда ба таври бояду шояд нишон намодааст, ҳоло он ки устод Айни ин қабил калимаҳоро барои фардӣ кунонидани хислату образҳо, кушодани олами ботинии персонажҳо, барои таъкид намудани афкори ғоявии худ ва дигар матлабҳо ба кор бурдааст. Сониян Х. Юсуфов шарҳу эзоҳи баъзе калимаю ибораҳоро додааст, ки қисман чунин тавзеҳот ба ҳақиқат мувофиқат намеkunанд, чунончӣ, «хӯҷаин» аз «хозяин», «хӯҷагӣ» аз «хозяйство», «пирсийён» аз «пирсиян» ва амсоли инҳо, ки дар асл бар акси ҳукми муаллиф мебошад. Юсуфов бо сабаби номаълуме аз «Мактаби кӯҳна» аз ибораи «намаки суда» (Куллийт, ҷ. 5, саҳ. 64) калимаи «суда»-ро гирифта, онро дар шакли «суд» меоварад ва онро аз калимаи «содда» (шояд «сода» бошад?) маъхуз медонад (2, 46). Ё худ, муаллиф калимаи «кантур»-ро аз «контур» медонад ва дар ҳошия шарҳ медиҳад, ки «Тоҷикон фермаро кантӯр

мегуфтанд» (2, 46). Ин ҷо бояд қайд кард, ки «Кантур» на аз «Контур», балки аз «Контора» мебошад. «Ферма» номида шудани «кантур» низ аз ҳақиқат дур аст ва «кантур» идораро гӯянд ва он дар «Чаллодони Бухоро» (Куллийёт, ҷ. I, саҳ. 135), ки мавриди баҳси Ҳ. Юсуфов мебошад, низ ба ҳамин маънӣ омадааст.

Баъзе тезисҳои Ҳ. Юсуфов бо далелҳои ӯ мувофиқат намекунанд, чунончӣ, ӯ навиштааст: «Муаллиф (С. Айнӣ - Р. М.) баъзе аз ин калимаҳоро (калимаҳои русиро - Р. М.) барои такрор намудани фикр ҳам дар шакли русиаш ва ҳам дар шакли тоҷикиаш, ба кор бурдааст» (2, 18). Ба ин фикр ҳеҷ эроде гирифтани мумкин нест, вале мисоли овардашуда ин фикрро исбот намекунад, зеро дар он аз романи «Дохунда» калимаи «товаришҳо» (дар асл: «таворишҳо») ва аз романи «Ғуломон» калимаи «рафиқон»-ро мисол меорад. Ҳамон навъе ки мебинем, нависанда ин калимаҳоро баробар, ҳамчун синоними ҳамдигар ба кор набурда, дар «Дохунда» калимаи «таворишҳо»-ро аз забони персонажҳои лаҳҷагии манфӣ ба кор бурдааст ва дар «Ғуломон» калимаи «рафиқон»-ро аз забони коммунист Қулмурад зикр кардааст.

Як қисми ҷумлаҳои Ҳ. Юсуфов бо суҳанони Айнӣ ва муаллифони тавзеҳоти «Куллийёт»-и ӯ шабоҳат ва айният доранд. Чунончӣ, Ҳ. Юсуфов дар хусуси шарҳи ибораи архаистии «хати иршод» ин тариқа навиштааст: «...хатест, ки шайхҳо ба муридони худ медиҳанд, ки ӯ ҳақ дорад мурид гирад ва ба муридон роҳбарӣ кунад» (1, 198-199). Устод Айнӣ дар ҳошияи саҳ. 102-уми қисми сейъи «Ёддоштҳо» («Куллийёт», ҷ. 7) ибораи мазкурро ба таври зайл эзоҳ додааст: «...хатест, ки шайхҳо ба муридони худ ба ин мазмун медиҳанд, ки ӯ ҳақ дорад мурид гирад ва ба муридон роҳбарӣ кунад». Ҳамон навъе, ки дида мешавад, дар мақола аз ҷумлаи Айнӣ танҳо ибораи «ба ин мазмун» партофта шудааст. Муаллиф калимаву ибораҳои «ду мӯҳра», «хати ибро», «ярлиқи тархонӣ», «ривоятмазҳар», «маҳзар» ва «маҳзари дафъӣ», «васоиқ», «ҳафт

салом», «вексель» ва ғайраро аз тавзеҳоти «Куллиёт»-и нависанда, айнан (гоҳе бо андаке тағйирот) бе ҳеҷ гуна ишораю истинод кӯчондааст.

Рӯбардор кардани суҳанони муаллифони дигар ҳодисаи ҷузъӣ ва ягона набуда, балки дар чанд мақолаи дигари олимони ҷавон низ ба назар мерасад. Масалан, М. Юнусов дар мақолаи «Чанд суҳан дар хусуси алоқаи лексикӣ забонҳои тоҷикию ӯзбекӣ» (1, 54-58) аз мақолаи Носирҷон Маъсумӣ бо тағйироти хеле ҷузъӣ, вале ноӯҳдабароёна ғоида бурдааст, ки барои намуна порчаи зеринро муқоиса кардан мумкин аст.

М. Юнусов: «Устод Айни ҳамаи калимаҳои аз забонҳои дигар, масалан, аз арабӣ ва ӯзбекӣ ба забони тоҷикӣ даромада, тамоман ҳазм гардидаро аз ҷумлаи боигарии фонди луғавии ин забон шуморида, барои муҳофизат кардани асоси умумихалқии фонди луғавии забон ва бойшавии минбаъдаи вай мубориза бурданро як вазифаи муҳимми аҳли савод ва аҳли қалам мешуморад» (1,55).

Носирҷон Маъсумӣ: «Айни ҳамаи калимаҳои аз забонҳои дигар, масалан, аз арабӣ ва ӯзбекӣ ба забони тоҷикӣ даромада тамоман аз худ шударо аз ҷумлаи боигарии фонди луғавии ин забон шуморида, барои муҳофизати асоси умумихалқии фонди луғавии забон ва такмили минбаъдаи вай кӯшиш карданро вазифаи муҳимми зиёиён ва аҳли қалам мешуморад» («Ҷаҳонбинӣ ва маҳорат», саҳ. 245).

Дар мақолаи М. Юнусов ҷумлаҳои носоҳеҳ, муғлақ хеле зиёд дучор мешаванд.

Баъзе муаллифон ба қоидаву низоми маълуми таълифи асари илмӣ ба тарзи қатъӣ риоя накардаанд, ки инро дар истиноди сарчашма, зикри номи асарҳо ва ғайра дидан мумкин аст. Аз навиштаҳои онҳо тасаввуроте ҳосил мегардад, ки аз баъзе асарҳои ба табъ расидаи олимон ба таври фаровон истифода кардаанд, вале истинод ба онро лозим надонистаанд, ҳол он ки ин шарт зарурии

тадқиқоти илмӣ ҳисоб меёбад. Чунончи, Муҳаммадиева дар мақолаи «Лексикаи таомҳо дар осори баъзе аз шоирони тоҷик» (2, 125-137) аз тадқиқотҳои шарқшиносон, аз қабилӣ Абдулғанӣ Мирзоев, Т. Неъматзода ва дигарон истифода карда бошад ҳам, онҳоро номбар накардааст. Ё худ, дар мақолаи хеле шавқовари С. Маҳдиев «Образи Хоҷа Насриддин ва таърихи пайдоиши вай» (1, 12-17), ки ба масъалаи сайри ташаккули образи ҷомеи халқии Афандӣ бахшида шуда, дорои факту далел ва хулосаҳои амиқ мебошад, мақолаи профессор В. Асрорӣ зикр нагардидааст.

Дар як қисм мақолаҳо принсипи қатъии илмӣ риоя карда нашудааст. Зиёда аз ин, номи баъзе аз шуаро ва сарчашмаҳои адабӣ дар шакли ғалат ва вайрон оварда шудаанд. Чунончӣ: «К. Биноӣ» – Камолиддин Биноӣ, «Навкишвар» Наввалкишур, «Б. Қотей» – «Бурҳони қотей», «Ф. Рашидӣ» – «Фарҳанги Рашидӣ», «Ф. Ҷаҳонгирӣ» – «Фарҳанги Ҷаҳонгир» ва амсоли инҳо.

Баъзе рафиқон номи асарҳои маълуми адабӣ ва ё илмиро нопурра ва ё нодуруст зикр кардаанд. Масалан, ба ҷои «Ашъори ҳамасронӣ Рӯдакӣ», «Ҳамасрони Рӯдакӣ» ба ҷои «Қаҳрамони халқи тоҷик Темурмалик», «Темурмалик» ва «Темурмалик қаҳрамони халқи тоҷик» ва ғайра.

Дар саҳифаи 91 (китоби I) «Материалҳо доир ба адабиёти асрҳои XVI— XIX» ном асари профессор Холиқ Мирзозода зикр гардида, он дар ҳошияи ҳуди ҳамон саҳифа дар шакли «Материалҳо аз таърихи адабиёти тоҷик» сабт шудааст ва санаи наشري он нодуруст ишора шудааст.

Дар натиҷаи бедикқатии баъзе олимони ҷавон хатоҳои нохуш рӯй додаанд. Чунончӣ, дар мақолаи якуми Ҳ. Юсуфов калимаи архаистии таърихӣ дар шакли «ифтиҳомнома» дучор меояд ва он айнан дар ҳамин сурат се маротиба такрор шудааст. Ҳол он ки чунин калимаро на дар асарҳои таърихӣ, на дар осори адибони гузашта ва на дар осори устод Айнӣ дучор кардан муяссар нашуд.

Маълум мешавад, ки муроди муаллифи мақола «иттиҳомнома» будааст, ки он ҳам дар матни романи «Дохунда», ҳам дар ҳошия ва ҳам дар тавзеҳот (Куллийт, ҷ. 2, саҳ. 385, 470) айнан дар ҳамин шакл оварда шудааст.

Мисоли дигари бедикқатии олимони ҷавон ин аст, ки онҳо дар истифодаи таъбири истилоҳот ягон принципи муайянеро пеш нагирифтаанд. Чунончи С. Норматов дар мақолааш эпоси «Гӯрӯғлӣ»-ро дар панҷ шакл: «Гурӯғлӣ», «Гурғали», «Гургулӣ» ва «Гурғали», зикр кардааст.

Ҳамчунин, Темур Шаҳобов, ки дар маркази таҳқиқоти ӯ муламмат қарор гирифтааст, онро гоҳ «жанр», гоҳе «шакли назм» ва гоҳе «санъат» меномад, ки чунин бесарусомонӣ ба сифати мақола таъсири манфӣ мерасонад. Ӯ дар ҷои дигар ду байтро оварда онро «рубой» меномад, ҳол он ки он порча пораи қасидае мебошад, ки ҷаҳор байташро дар болотар ҳуди Шаҳобов овардааст.

Ҳамин навъ, дар мақолаи И. Ҳидоятлов қитъае «рубой» номида шудааст. Зимнан, дар масъалаи фаҳмиш ваз истеъмоли истилоҳҳо адабиётшиноси ҷавон И. Ҳидоятлов ба иштибоҳҳо бештар роҳ додааст, ки ба ин тазминро «хусни нақл» (2, 256), санъати шумурро «тақсим (ё худ лаффу нашр)», (2, 255) шумурдани ӯ далел шуда метавонанд. Дар мақолаи рафиқ Субҳон Давронов «Вису Ромин»-и Фаҳриддини Гургонӣ ва «Хусраву Ширин»-и Низомии Ганҷавӣ барин дostonҳои маълуми эпикӣ «дostonҳои лирикӣ» номида шудаанд (I, 123).

Баъзе муҳаққиқони ҷавон шитобкорона иқтибосҳоро ғалат ва дар шакли вайрон овардаанд. Масалан, Юсуфов суҳанони Айний – «аз ҷониби амир ярлиқ болои ярлиқ мебаромад»-ро дар шакли «аз ҷаноби амир ярлиқ мебаромад» (1, 197) кӯчондааст, «ҷаноби олий»-ро ба «ҷаноби бой» (1, 197), «ба ҳузури»-ро ба «аз ҳузури» (1, 198), «бо мулозим»-ро ба «ба мулозим» (I, 199) ва ғайра табдил додааст. Т. Шаҳобов дар як порчаи аз «Намунаи адабиёти тоҷик»-и Айний

овардааш (II, 229) «моилам»-ро, «моилем», «таъмия»-ро «таъҳия», «расоил»-ро «рисиин», «макотиб манзуман ва мансуран»-ро, «мукотибаи манзум ва мансур», «ба узри камбизоатии ҳавсала»-ро, «баъзеро гум базоти ҳавсала», «нуқуд»-ро, «тақвия», «сиккаи табъ»-ро, «силки табъ» кӯчондааст.

Ин навъ ҳолат, яъне, тағйир додани матн, нодуруст хондану кӯчондани калимаю ибораҳо дар мақолаҳои М. Муҳаммадиева, И. Ҳидоят, Х. Аҳмадов, А. Отахонова низ мушоҳида мешавад. Табиист, ки ин тариқа ноустуворӣ ва дарҳамбарҳамиҳо қимати мақолаи илмиро коста, барои фаҳмиши афкори муҳаққиқ монеаи ҷиддие ба миён меоваранд.

Аз ҳамин қайдҳои иҷмоли ҳама пай бурдан душвор нест, ки баъзе олимони ҷавони Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ чӣ дар интиҳоби мавзӯ ва ҳалли он, чӣ дар овардани далелу бурҳонҳо ва хулосабарориҳои объективонаи илмӣ ва чӣ дар одоби таълиф ва риояти мавзӯи тадқиқоти ба дараҷаи зарурат дақиқназариву суботкорӣ зоҳир накардаанд.

Наشري маҷмӯаи «Армуғон»-ро мунтазам таъмин кардан, бозёфтаҳои илмӣ филологҳои ҷавонро пайваста дастраси аҳли илм намудан кӯшиши шоистаест. Он на танҳо боиси пешрабии ҷавонони соҳибистеъдоди соҳаҳои гуногуни филологияи тоҷик мегардад, балки инчунин дар ривочу равнақи илму тамаддуни муосир, дар равшан намудани масъалаҳои забоншиносӣ, таърих ва назарияи адабиёт, таърихи эҷодиёти даҳанакии халқ равобити адабӣ ва ҷандин муаммоҳои дигари ҳалталаб кӯмаки ҷиддие расонида метавонад. Аз як нуқтаи назар, метавон умедвор шуд, ки минбаъд чи муҳаққиқони ҷавон, чи роҳбарону устодони онҳо ва чи нашриётҳои дахлдор ба сифати ҷунин маҷмӯаҳо диққат ва эътибори ҷиддӣ хоҳанд дод.

Раҳим МУСУЛМОНҚУЛОВ.

